

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 31.08.2023
(протокол №1)

Силабус

навчальної дисципліни
Етнографія та етнологія
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма. Історія
Спеціальність. 032 Історія та археологія
Галузь знань. 03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти. Перший

Викладач (і)	Юрій ФЕДОРИК
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/fedorik/
Контактний тел.	0999058168
Е-mail викладача:	jurij83fedoryk@gmail.com
Графік консультацій	в online режимі з використанням дистанційних технологій

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
8/240	32	32	176	Залік, екзамен

Семестр: осінній, весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: етнологія, етнографія, етнос, етнічна група, раса, нація, звичай, обряд, релігія, тощо.

Мета та предмет курсу: метою викладання навчальної дисципліни етнографія та етнологія є прищеплення майбутнім історикам та археологам навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей етноісторичного розвитку; навчання практичним навичкам роботи з історичними джерелами і науковою літературою; об'єктивно оцінювати уроки історії; застосовувати набуті знання у повсякденній діяльності; використовувати історичний досвід в суспільно-політичному житті, виробляти уміння в оцінці історичних явищ і подій. Предмет курсу є вивчення матеріальна культура народів, їх обряди, звичаї, вірування, система виховання, розселення та демографічні процеси, етнічна самосвідомість.

Компетентності та програмні результати навчання:

Загальні: **ЗК 2.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для

активного відпочинку та ведення здорового способу життя. **ЗК 6.** Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні: **СК 1.** Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності. **СК 5.** Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.). **СК 6.** Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних. **СК 8.** Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища. **СК 10.** Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Результатами навчання є:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему. **ПРН 2.** Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності. **ПРН 3.** Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел. **ПРН 4.** Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі. **ПРН 5.** Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами. **ПРН 6.** Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії. **ПРН 7.** Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах. **ПРН 8.** Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки. **ПРН 9.** Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України. **ПРН 10.** Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності. **ПРН 11.** Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов. **ПРН 12.** Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот. **ПРН 13.** Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей. **ПРН 14.** Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Модуль

Змістовий модуль 1. Вступ до курсу етнографія.

Етнічне розмаїття Океанії та Америки.

Тема 1. Місце етнографії в системі гуманітарних наук.

Тема 2. Класифікація етносів.

Тема 3. Народи Австралії та Океанії.

Тема 4. Народи Північної Америки.

Тема 5. Народи Латинської Америки.

Змістовий модуль 2. Етнічне розмаїття Африки

Тема 6. Народи Північної Африки.

Тема 7. Народи Східної Африки.

Тема 8. Народи Західної Африки.

Тема 9. Народи Центральної та Південної Африки.

Змістовий модуль 3. Етнічне розмаїття Східної та Південно-Східної Азії.

Тема 10. Народи Східної Азії.

Тема 11. Народи Південно-Східної Азії.

Змістовий модуль 4. Етнічне розмаїття Південної та Західної Азії.

Тема 12. Народи Південної Азії.

Тема 13. Народи Західної Азії.

Змістовий модуль 5. Етнічне розмаїття азійської частини колишнього СРСР.

Тема 14. Народи Центральної Азії.

Тема 15. Народи Сибіру.

Тема 16. Народи Кавказу.

Змістовий модуль 6. Етнічне розмаїття Європи.

Тема 17. Народи Східної Європи.

Тема 18. Народи Західної Європи.

Змістовий модуль 7. Мовні і родинні традиції, громадське життя українців

Тема 19. Українська мова та етнос.

Тема 20. Сім'я і родинна обрядовість українців.

Тема 21. Громадський побут і звичаєвість.

Змістовий модуль 8. Народні знання, будівництво і кухня українців

Тема 22. Народні знання українців.

Тема 23. Традиції будівництва в Україні.

Тема 24. Народна кухня українців.

Змістовий модуль 9. Етнорегіональне різноманіття та етнічні меншини України

Тема 25. Етнорегіональне різноманіття України.

Тема 26. Етнічні меншини України.

Методи навчання: За джерелами передачі й характером сприйняття інформації. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда. За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок,

застосування отриманих знань, умінь і навичок. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі. **Методи стимулювання навчальної діяльності:** метод навчальної дискусії, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу; метод створення ситуації новизни навчального матеріалу; метод опори на життєвий досвід здобувачів. **Методи контролю і самоконтролю у навчанні.** Методи навчання: виконавчий; репродуктивний, продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий. **Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):** Вивчення навчальної дисципліни «Етнографія та етнологія» передбачає підготовку до семінарських занять, опрацювання основної та додаткової літератури, виконання завдань передбачених навчальним планом. Студенти зобов'язані дотримуватися дедлайнів визначених для виконання усі видів письмових робіт з курсу. Відвідання занять є складовою навчального процесу. Передбачається, що студенти відвідають в повному обсязі лекції і практичні заняття з «Етнографія та етнологія». Студенти інформують викладачку про неможливість відвідати заняття. Академічна доброчесність: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть дотримуватися всіх видів академічної доброчесності та наукової етики. **Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:** вивчення курсу не передбачає використання програмного забезпечення, крім загально вживаних операційних систем та програм. **Система оцінювання та вимоги:** оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Етнографія та етнологія» здійснюється шляхом проведення заходів, які включають поточний контроль: відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів та есе, складання презентацій тощо) та підсумкового контролю в формі екзамену наприкінці семестру з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарських заняттях, якості самостійної навчальної роботи. Рівень навчальних досягнень студентів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточне оцінювання										залі к	Су ма
І семестр											
ЗМ 1			ЗМ 2				ЗМ 3		ЗМ 4		
т.1	т. 2	т. 3	т. 4	т. 5	т. 6	т. 7	т.8-9	т.10	т.11-12		
4	4	4	4	4	4	4	10	4	8	50	100
12			16				14		8		
50										50	

Поточне оцінювання										екз аме н	Су ма
II семестр											
ЗМ 4	ЗМ 5		ЗМ 6		ЗМ 7		ЗМ 8				
т.13	т.14	т.15	т.16- 17	т.18- 19	т.20	т.21	т.22	т.23	т.24		
4	4	4	8	8	5	5	4	4	4	50	100
12			16		10		12				
50										50	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел

Основні

1. Кафарський В. І. Етнологія : підручник для вузів. К. : Центр навчальної літератури, 2006.
2. Лозко, Г.С. *Етнологія України*. Київ: АртЕк, 2001
3. Савчук Б. *Українська етнологія*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004
4. Тиводар М. П. *Етнологія*. Львів: Світ, 2004.
5. Хоптяр Ю.А. *Етнологія: Навчальний посібник*. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008.

6. Хрящевська Л.М. *Загальна та українська етнологія: навчальний посібник*. Миколаїв: Іліон, 2012.
7. Юрій М. *Етнологія: Навчальний посібник*. Київ: Дакор, 2006

Додаткові

8. Болтарович З.Є. Народна медицина українців. К., 1990.
9. Боньковська С.М. Ковальство на Україні. К., 1991.
10. Верменич Я. Специфіка порубіжної ідентичності: теоретичні конструкти і сучасні виклики. *Народна творчість та етнологія*. 2019. № 2 (378). С. 5–27. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/2/37-studii-sotsiokulturnoho-zhyttia-ukrainskykh-hromad/22-spetsyfika-porubizhnoi-identychnosti-teoretychni-konstrukty-i-suchasni-vyklyky>
11. Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат. К., 1991.
12. Данилюк А.Г. Українська хата. К., 1991.
13. Дяків В. Християнська релігійність у традиційній календарній обрядовості українців: аспекти дослідження. *Народна творчість та етнологія*, 2018. № 5 (375). С. 66–73. <https://nte.etnolog.org.ua/2018-rik/5/779-aktualni-ukrainistychni-studii-novi-smysly-ta-interpretatsii/346-khrystyianska-relihiinist-u-tradytsiini-kalendarnii-obriadovosti-ukraintsiv-aspekty-doslidzhennia>
14. Етнографія України: навч. посібник / За ред. С. А. Макаруча. Львів : Світ, 1994.
15. Євтух В. Б. *Етнічність: глосарій*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009
16. Залізняк, Л.Л. Проблеми етногенезу українців з позицій сучасної європейської етнології. *Матістеріум*, 2001 6, с.49-56. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/13928>
17. Зарубіжні українці. К., 1991.
18. Ігнатенко І. В. Етнологія для народу: свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування народу. Харків. 2016. 320 с.
19. Ігнатенко І. Шлюбно-сімейні стосунки у традиційній культурі українців. Харків, 2017.
20. Ілюстрована енциклопедія українського народу : звичаї, свята, традиції / уклад. І. І. Сметана. Харків. 2012. 416 с.
21. Капелюшний В.П., Казакевич Г.М., Чернищук Н.В., *Українська етнологія у європейському контексті (друга половина XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.)*. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 2013
22. Кожолянко, Г., Кожолянко, О. Еміграція українців в Америку. *Народна творчість та етнологія*, 1 (365), 2017. С. 34–41. <https://nte.etnolog.org.ua/arkhiv-zhurnalu/2017-rik/1/803-z-istorii-ta-teorii-nauky/408-emihratsiia-ukraintsiv-v-ameryku>
23. Крижановський О.П., Плохій С.М. Історія церкви та релігійної думки в Україні. К., 1994.

24. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І.Наулко, Л.Ф.Артюх, В.Ф.Горленко та ін. - 2-е вид., доп. та перероб. К. : Либідь, 1993.
25. Культурне Відродження в Україні. Львів : Астериск, 1993.
26. Курочкін, О. Обрядові танці-ігри – малодосліджені компоненти традиційного весілля українців. *Народна творчість та етнологія*, 2019. №6 (382). С. 78–91. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/6/1356-z-istorii-nauky-ta-kultury/2104-obriadovi-tantsi-ihry-malodoslidzheni-komponenty-tradytsiinoho-vesillia-ukraintsiv>
27. Леньо П.Ю. Сучасний стан і перспективи розвитку європейської етнології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Історія*. 2013. № 2, С.134-137. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvuuist_2013_2_23.pdf
28. Ломака О. Класифікація етнічних процесів у вітчизняній етнології. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Історичні науки*. 2012. № 16, с.48-55.
29. Лосев А.Ф. Філософія, міфологія, культура. М., 1991.
30. Маланюк Є.М. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.
31. Матвіяс І.С. Українська мова і її говори. К., 1990.
32. Могильний А.П. Культура і особистість. К. : Вища школа, 2002.
33. Надольська В.В. *Етнологія: термінологічно-понятійний довідник*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2009.
34. Павлюк С.П. Традиційне хліборобство України. К., 1991.
35. Плачинда С.П. Словник давньоукраїнської міфології. К., 1993.
36. Романенко, О. Поїздка в обидва кінці, або «Міф про неповернення» в східноєвропейській міграції. *Народна творчість та етнологія*. 2020. № 1 (383). С. 82–85. <https://nte.etnolog.org.ua/2020-rik/1/1370-materialy-ta-rozvidky/2134-poizdka-v-obydva-kintsi-abo-mif-pro-nepovernennia-u-skhidnoevropeiskii-mihratsii>
37. Сенів-Макогон Н. Глобалізація та культурна ідентичність в Австралії. *Народна творчість та етнологія*, 1 (377), 2019. С. 6–16. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/1/14-z-istorii-ta-teorii-nauky/2-hlobalizatsiia-ta-kulturna-identychnist-v-avstralii>
38. Скляр В. Етномовний склад населення України: наслідки російщення. *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 3 (373). С. 31–41. <https://nte.etnolog.org.ua/2018-rik/3/753-z-istorii-ta-teorii-nauky/270-etnomovnyi-sklad-naselennia-ukrainy-naslidky-rosiishchennia>
39. *Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание* / Гл. ред. Ю. В. Бромлей. В 20 т. М.: Мысль, 1979-1985.

40. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Львів, 1992.
41. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. К., 1992.
42. Тунманн. Крымское ханство / пер. с нем. Симферополь, 1991.
43. Українознавство. Хрестоматія. К. : Либідь, 1996.
44. Чернієнко, Д. Українці Казахстану: історія формування та етнокультурні особливості національної меншини. *Народна творчість та етнологія*. 2019. № 6 (382). С. 14–28. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/6/1354-sotsiokulturnyi-rozvytok-vitchyznianskykh-ta-zarubizhnykh-ukrainskykh-spilnot/2096-ukraintsi-kazakhstanu-istoriia-formuvannia-ta-etnokulturni-osoblyvosti-natsionalnoi-menshyny>
45. Щербань, О. Сьогодення у призмі традиційної культури харчування мешканців Наддніпрянської України в кінці XIX – на початку XX століття. *Народна творчість та етнологія*. 2017. №1 (365). С. 42–48. <https://nte.etnolog.org.ua/arkhiv-zhurnalu/2017-rik/1/805-rozvidky-ta-materialy/410-sohodennia-u-pryzmi-tradytsiinoi-kultury-kharchuvannia-meshkantsiv-naddniprianskoi-ukrainy-v-kintsi-khikh-na-pochatku-khkh-stolittia>
46. Ярова А. Місце традиційного житла в сучасному світі. *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 4 (374). С. 75–80. <https://nte.etnolog.org.ua/2018-rik/4/767-doslidzhennia-molodykh-uchenykh/312-mistse-tradytsiinoho-zhytla-v-suchasnomu-sviti>

Інформаційні ресурси

47. <https://nte.etnolog.org.ua/> - Журнал «Народна творчість та етнологія»
48. <http://history.org.ua/uk> - Інститут історії України НАН України